

THỰC HÀNH ĐỌC HIỂU

Cô bé bán diêm

AN-ĐÉC-XEN

1 Chuẩn bị

– Xem lại mục *Chuẩn bị* ở bài *Ông lão đánh cá và con cá vàng* để vận dụng vào đọc hiểu văn bản này. Lưu ý: Truyện *Cô bé bán diêm* được An-đéc-xen viết theo đặc điểm của truyện cổ tích.

– Đọc trước truyện *Cô bé bán diêm*; tìm hiểu thêm về nhà văn Han-xơ Crít-xti-an An-đéc-xen (Hans Christian Andersen).

– Tham khảo ý kiến sau của nhà văn Nguyễn Tuân về truyện An-đéc-xen: “Một em nhỏ nào đã đọc qua truyện ngắn An-đéc-xen thì trọn đời không khi nào quên và dùng dung với thơ ca, mộng ước, tình thương yêu và lòng công bằng...”⁽¹⁾.

H. C. An-đéc-xen
(1805 – 1875),
nhà văn Đan Mạch

2 Đọc hiểu

(Đêm giao thừa, trời rét mướt. Một cô bé bán diêm nhà nghèo, mồ côi mẹ, đầu trần, chân đất, bụng đói, đang dò dẫm trong bóng tối. Suốt cả ngày em không bán được bao diêm nào...)

① Cửa sổ mọi nhà đều sáng rực ánh đèn và trong phố sực nức mùi ngỗng quay. Chả là đêm giao thừa mà! Em tưởng nhớ lại năm xưa, khi bà nội hiền hậu⁽²⁾ của em còn sống, em cũng được đón giao thừa ở nhà. Nhưng Thần Chết đã đến cướp bà em đi mất, gia sản⁽³⁾ tiêu tán⁽⁴⁾ và gia đình em đã phải lìa ngôi nhà xinh xắn có dây trường xuân⁽⁵⁾ bao quanh, nơi em đã sống những ngày đầm ấm, để đến chui rúc trong một xó tối tăm, luôn luôn nghe những lời mắng nhiếc chửi rủa.

Em ngồi nép trong một góc tường, giữa hai ngôi nhà, một cái xay lùi vào chút ít.

Em thu đôi chân vào người, nhưng mỗi lúc em càng thấy rét buốt hơn.

Tuy nhiên, em không thể nào về nhà nếu không bán được ít bao diêm, hay không ai bỏ thí cho một đồng xu nào đem về; nhất định là cha em sẽ đánh em.

Những chi tiết nào cho biết thời gian và địa điểm em bé xuất hiện?

(1) *Tuyển tập Nguyễn Tuân*, tập 3, NXB Văn học, Hà Nội, 1994.

(2) *Hiền hậu*: hiền lành và tốt bụng.

(3) *Gia sản*: tài sản của gia đình.

(4) *Tiêu tán*: mất đi hoàn toàn, tan biến hết, không còn gì.

(5) *Trường xuân* (*thường xuân*, *vạn niên*): một loại cây leo, thân có nhiều đốt, từ các đốt mọc ra lá và rễ, xanh quanh năm.

Và lại, ở nhà cũng rét thế thôi. Cha con em ở trên gác sát mái nhà, và mặc dầu đã nhét giẻ rách vào các kẽ hở lớn trên vách, gió vẫn thổi rít vào trong nhà. Lúc này, đôi bàn tay em đã cứng đờ ra.

② Chà! Giá quẹt một que diêm mà sưởi cho đỡ rét một chút nhỉ? Giá em có thể rút một que diêm ra quẹt vào tường⁽¹⁾ mà hơ ngón tay nhỉ? Cuối cùng, em đánh liều quẹt một que. Diêm bén lửa thật là nhạy. Ngọn lửa lúc đầu xanh lam, dần dần biến đi, trắng ra, rực hồng lên quanh que gỗ, sáng chói trông đến vui mắt.

Hãy chú ý những hình ảnh hiện lên sau mỗi lần em bé quẹt que diêm trong phần ②.

Em hơ đôi tay trên que diêm sáng rực như than hồng. Chà! Ánh sáng kì dị làm sao! Em tưởng chừng như đang ngồi trước một lò sưởi bằng sắt có những hình nỗi bằng đồng bóng nhoáng. Trong lò, lửa cháy nom đèn vui mắt và toả ra hơi nóng dịu dàng.

Thật là dễ chịu! Đôi bàn tay em hơ trên ngọn lửa; bên tay cầm diêm, ngón cái nóng bỏng lên. Chà! Khi tuyêt phủ kín mặt đất, gió bắc⁽²⁾ thổi vùn vút mà được ngồi hàng giờ như thế, trong đêm đông rét buốt, trước một lò sưởi, thì khoái biết bao!

Em vừa duỗi chân ra sưởi thì lửa vụt tắt, lò sưởi biến mất. Em ngồi đó, tay cầm que diêm đã tàn hẳn. Em bần thần cả người và chợt nghĩ ra rằng cha em đã giao cho em đi bán diêm. Đêm nay về nhà thế nào cũng bị cha mắng.

Em quẹt que diêm thứ hai, diêm cháy và sáng rực lên. Bức tường như biến thành một tấm rèm bằng vài màu. Em nhìn thấu tận trong nhà. Bàn ăn đã dọn, khăn trải bàn trắng tinh, trên bàn toàn bát đĩa bằng sứ quý giá và có cả một con ngỗng quay. Nhưng điều kì diệu nhất là ngỗng ta nhảy ra khỏi đĩa và mang cả dao ăn, phuốc-sét⁽³⁾ cắm trên lưng, tiến về phía em bé.

Rồi... que diêm vụt tắt; trước mặt em chỉ còn là những bức tường dày đặc và lạnh lẽo.

Thực tế đã thay thế cho mộng tưởng; chẳng có bàn ăn thịnh soạn⁽⁴⁾ nào cả, mà chỉ có phố xá vắng teo, lạnh buốt, tuyêt phủ trắng xoá, gió bắc vi vu và mấy người khách qua đường quần áo ấm áp với vã đi đến những nơi hẹn hò, hoàn toàn lãnh đạm⁽⁵⁾ với cảnh nghèo khổ của em bé bán diêm.

(1) Loại diêm quẹt vào tường hay vào vật gì cũng là cháy.

(2) Gió bắc: gió lạnh, thổi từ hướng bắc.

(3) Phuốc-sét (aïla / nã, tiếng Pháp: fourchette): dụng cụ ăn có những cái xiên nhọn dùng để lây thức ăn.

(4) Thịnh soạn: có nhiều món ăn ngon, sang, được bày turom tất.

(5) Lạnh đạm: lạnh lùng, thờ ơ.

Em quẹt que diêm thứ ba. Bỗng em thấy hiện ra một cây thông Nô-en⁽¹⁾. Cây này lớn và trang trí lộng lẫy hơn cây mà em đã được thấy năm ngoái qua cửa kính một nhà buôn giàu có. Hàng ngàn ngọn nến sáng rực, lắp lánh trên cành lá xanh tươi và rất nhiều bức tranh màu sắc rực rỡ như những bức bày trong các tủ hàng hiện ra trước mắt em bé. Em với đôi tay về phía cây... nhưng diêm tắt. Tất cả các ngọn nến bay lên, bay lên mãi rồi biến thành những ngôi sao trên trời.

– Chắc hẳn có ai vừa chết. – Em bé tự nhủ, vì bà em, người hiền hậu độc nhất đối với em, đã chết từ lâu, trước đây thường nói rằng: “Khi có một vì sao đổi ngôi là có một linh hồn bay lên trời với Thượng đế”.

Em quẹt que diêm nữa vào tường, một ánh sáng xanh tỏa ra xung quanh và em bé nhìn thấy rõ ràng là bà em đang mỉm cười với em.

– Bà ơi! Em bé reo lên, cho cháu đi với! Cháu biết rằng diêm tắt thì bà cũng biến đi mất như lò sưởi, ngõng quay và cây Nô-en ban nãy, nhưng xin bà đừng bỏ cháu ở nơi này; trước kia, khi bà chưa về với Thượng đế chí nhân⁽²⁾, bà cháu ta đã từng sung sướng biết bao! Đạo ấy bà đã từng nhù cháu rằng nếu cháu ngoan ngoãn, cháu sẽ được gặp lại bà, bà ơi! Cháu van bà, bà xin với Thượng đế chí nhân cho cháu về với bà. Chắc Người không từ chối đâu.

Que diêm tắt phút và ảo ảnh⁽³⁾ rực sáng trên khuôn mặt em bé cũng biến mất.

Thế là em quẹt tắt cả những que diêm còn lại trong bao. Em muốn níu bà em lại! Diêm nối nhau chiếu sáng như giữa ban ngày. Chưa bao giờ em thấy bà em to lớn và đẹp lão⁽⁴⁾ như thế này. Bà cụ cầm lấy tay em, rồi hai bà cháu bay vút lên cao, cao mãi, chẳng còn đói rét, đau buồn nào đe doạ họ nữa. Họ đã về chầu Thượng đế.

Giấc mơ nào của em bé
được thể hiện qua bức
tranh này?

(1) *Cây thông Nô-en*: cây thông được kết đèn, hoa, dùng để trang trí trong dịp lễ Nô-en (tiếng Pháp: *Noel*) và Tết dương lịch ở nhiều nước trên thế giới.

(2) *Chí nhân*: hết sức nhân từ, hiền hậu.

(3) *Ảo ảnh*: ở đây là những hình ảnh hiện ra trong mộng tưởng của em bé.

(4) *Đẹp lão*: vẻ đẹp của người già.

③ Sáng hôm sau, tuyết vẫn phủ kín mặt đất, nhưng Mặt Trời lên, trong sáng, chói chang trên bầu trời xanh nhợt. Mọi người vui vẻ ra khỏi nhà.

Trong buổi sáng lạnh lẽo ấy, ở một xó tường, người ta thấy một em gái có đôi má hồng và đôi môi đang mỉm cười. Em đã chết vì giá rét trong đêm giao thừa.

Ngày mồng một đầu năm hiện lên trên thi thể em bé ngồi giữa những bao diêm, trong đó có một bao đã đốt hết nhẵn. Mọi người bảo nhau: “Chắc nó muốn sưởi cho ám!”, nhưng chẳng ai biết những cái kì diệu em đã trông thấy, nhất là cảnh huy hoàng lúc hai bà cháu bay lên để đón lấy những niềm vui đầu năm.

Chú ý kết thúc của câu chuyện.

(Truyện *An-đéc-xen*, Nguyễn Văn Hải – Vũ Minh Toàn dịch,
NXB Văn hóa, Hà Nội, 1963)

1. Thời gian, địa điểm diễn ra câu chuyện cho biết điều gì về cảnh ngộ của em bé?
2. Hãy tìm những chi tiết hiện thực và mộng ảo mà nhà văn đã sáng tạo ra để khắc họa hoàn cảnh và mơ ước của cô bé bán diêm. Qua đó, em có nhận xét gì về nhân vật này?
3. Theo em, ý nghĩa của câu chuyện trên là gì?
4. Em hãy tìm một số chi tiết trong văn bản để chứng tỏ truyện *Cô bé bán diêm* có đặc điểm của truyện cổ tích (Gợi ý: kiểu nhân vật; cách kết thúc truyện; ý nghĩa;...).
5. Cảnh ngộ đau khổ và cái chết của cô bé bán diêm gợi cho em liên tưởng đến những bạn nhỏ bất hạnh hoặc kém may mắn nào trong cuộc sống? Hãy nêu một việc tốt mà em có thể làm để giúp đỡ những bạn ấy.